אישים באגרות הראי"ה

ד"ר חיים חיסין, "חובבי ציון"

רופא ועסקן ציוני, איש ביל"ו, מנהל הוועד הפועל של "חובבי ציון" ביפו · תרכ"ה–תרצ"ב (1865–1932)

2 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

ד"ר חיים חיסין נולד בה' בטבת תרכ"ה (1865) בעיירה מיר שבבלארוס. אחרי פרעות שנת תרמ"א (1881) הצטרף לתנועת בילי"ו, ובשנת תרמ"ב (1882) עלה לארץ ישראל, עבד במקווה ישראל והיה מראשוני ראשון לציון וגדרה. בשנת תרמ"ז (1887) שב לרוסיה, ובחוץ לארץ למד רוקחות ואחר כך רפואה בברן, והשתתף בקונגרסים הציוניים.

בשנת תרס"ה (1905) חזר לארץ, ישב ביפו ועמד בראש הוועד הפועל של "חובבי ציון" (הוועד האודסאי). היה מגרעין "אחוזת בית", מייסדי תל אביב, וייסד את מושבי הפועלים עין גנים, באר יעקב ונחלת יהודה. נפטר בכ"ה באלול תרצ"ב (1932) בתל אביב.

הרב קוק על ד"ר חיים חיסין

בשנת תרס"ט (1909) היה ד"ר חיסין אחד משבעת הבוררים שישבו עם הרב קוק בבית הדין לסידור ענייני הציבור בפתח תקווה, וחתם על פסק הבוררות (כרך א', אגרת נוספות יא).

בשנת תרע"א (1911), כשפנה אליו ד"ר חיסין בעניין עיקול על כספי הוועד, הרב קוק הסכים להסיר את העיקול, אבל הביע את תמהונו על כך ש"ועד מוקדש לעניני ישראל היותר חביבים, לא ירצה להשיב על תביעה בדיני ישראל". הרב קוק מכיר ב"נטיית רוחו" של ד"ר חיסין לכוח המשפטי העצמי של עם ישראל, וכואב על כך ש"הועד היושב בחו"ל, מודד הוא את ענינינו הפנימיים ע"פ אמת-המדה הגלותית". הרב קוק מבקש ממנו להשפיע על הוועד שיתחשב במשפט ישראל (כרך ב', אגרת שפג).

האגרות

כרך א', אגרת נוספות יא: פסק הבוררות לסידור ענייני הציבור בפתח תקווה: ד"ר חיסין חתום בין הבוררים.

"ונאום ד"ר ח. חיסין"

כרך ב', אגרת שפג: תשובה בעניין העיקול על כספי הוועד, ותמיהה על כך שוועד 'חובבי ציון' אינו מוכן לבוא לדין תורה.

"את נטיית רוחו של כבודו לכח המשפטי העצמי שלנו ידעתי, שהוא לטובה"

נוסח האגרות – עם ביאור

2 האגרות שבהן נזכר ד"ר חיים חיסין, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת נוספות יא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו אלול תרס"ט - פתח תקווה **נמען:** פסק בוררות לסידור ענייני הציבור בפתח תקווה

פסק הדין של שבעת הבוררים, בראשות הרב קוק: הוועד המכהן ימשיך עד הבחירות, אבל לא יחדש דבר ולא יעניש. הבחירות ייערכו בשיטת 'שלושה מכל עשרה', ונקבעו זכויות בחירה (לבעלי נחלה, לנציגיהם, ולמי שגר שלוש שנים ומשלם מס). הוועד יחולק לסניפים לבריאות, לעבודה ולקשר עם הממשלה. החובש מתפטר, ושאלות יוכרעו בידי הרב קוק. כל אחד אחראי לשמירת השלום.

עיקרי הדברים

- פסק בוררות בפתח תקווה.
- סדרי בחירות וזכויות בחירה.
- מבנה הוועד וסניפיו.
- אחריות לשמירת השלום.

נוסח האגרת עם ביאור

לאגרות רכד, רכז, רכ"ח ו-רמה. פסק-דין של משפט הבוררים לסדור עניני הצבור בפתח-תקוה. נכתב בכי"ק[1] של אאמו"ר[2] הרב זצ"ל[3], [נכתב בכתב ידו של הרב קוק (ההערה היא של הרצי"ה, שההדיר את האגרות)] ונחתם בחתימתו וחתימות שאר ששת הברורים. [ששת הבוררים, שלושה מכל צד]

אחרי אשר נועדנו אנחנו ח"מ[4] במושבה פ"ת[5] ושמענו בשימת לב רצינית את טענות שני הצדדים' בדבר הסכסוך הציבורי אשר נתהוה בין שני הצדדים, החלטנו בכל תוקף הניתן לנו מדעת הקהל ע"פ[6] הסכמת שני הצדדים ההחלטות הללו:

א. עד אשר יבוחר ועד חדש, ע"פ הפרוגרמה אשר תבואר בזה עומד ועד ההוה בחזקתו, ביפוי כח משטרו ובכבודו, לכל הדרוש להנהגת המושבה לצרכי השעה. אבל דברים חדשים, וכל ענין שיש לו ערך קבוע, לא יעשה הועד מעתה, ויונחו אלה העניינים למשטר הועד החדש, שיבא אחר הבחירה המסודרת שתבא. בין דברים חדשים יחשב ג"כ[7] קבלת איזה נושא חדש או סילוקו, [מפני שזמן הבחירה קרוב לבא].

ב. כמו כן כל דבר עונש על איזה איש לא יוציא הועד העומד כעת אל הפועל, עד אשר יתכונן הסדר ע"פ חקי הבחירה שיבאו בזה. ואם ימצא איזה חייב בעונש לפי דעתם יכתב עונו למזכרת בספר הפרטי-כל, [בספר הפרוטוקולים] והועד החדש שיאושר ע"פ הבחירה ידון בזה לפי ראות עיניו.

ג. סדר בחירת הועד יהי'[8] ע"פ שלשה אחוזים מעשרה, [שלושה נציגים מכל עשרה בוחרים] כאשר היה עד כה, אבל סדר ההתאגדות של עשרת הבוחרים יסודר באופן זה שיבואר.

ד. ארבעה עשר יום לפני הבחירה יודיע הועד ההוה, ידיעה פומבית רשמית, את היום הנועד לבחירת הועד בהמודעה ההיא יהיה כתוב, שיוכלו כל מספר של עשרה, שיש להם זכות של בחירה, להאגד יחד

לבחור מקרבם שלשה בוחרים ע"פ הטוב בעיניהם, וכל אותם אשר ישארו עד יום אחד שלפני הבחירה במצב בלתי מסודר לא יוכלו עוד להסתדר ע"פ דעתם, כ"א[9] הועד יסדרם ע"פ חות דעתו.

ה. העשיריות המסודרות צריכות להודיע את דבר סידורן להועד שני ימים לפני יום הבחירה ויום הבחירה עצמו אינו בכלל.

ו. כל תושבי המושבה, שיש להם אחוזת נחלה במושבה, באופן מאושר בסהא"ח[10] יש להם זכות בחירה בשלימות לבחור ולהבחר.

ז. בעלי נחלה היושבים מחוץ למושבה יש להם זכות לבחור המה בעצמם או בבא כחם אחד מיושבי המושבה הקבועים, אפי'[11] באיש שאין לו זכות דעה מצד מצבו האזרחי ויש לבא-כח זה זכות דעה, לבחור ולא להבחר.

ח. אין לשום אחד מיושבי המושבה כח מכריע יותר מדעה אחת, ואפילו אם יהי' בעל נחלה מאושר בעצמו, ועם זה יהיה ג"כ בא-כח של איזה מיושבי חוץ, אין לו כ"א דעה אחת. אבל יש לבעל זכות כפול כזה כח למסור את כח בחירתו לאיזה מיושבי המושבה הקבועים, שאין להם זכות דעה לעצמם מצד מצבם האזרחי, וישאר הוא עצמו בתור בא כח של היושב חוץ שבידו.

ז. כל הדר במושבה שלש שנים רצופות בקביעות, שאיננו מקבל צדקה מקומית, ומשלם הערכתו לקופת הציבור לא פחות משנים עשר פרנק לשנה, יש לו זכות של בחירה, לבחור ולא להבחר.

ח. שלילת זכות הבחירה מכל מי שזוכה לה ע"פ החק, מצד גרעון מוסרי, לא תוכל לצאת אל הפועל כ"א אם יסכימו ע"ז[12] כל בוחרי הועד, שלשת האחוזים מכל עשיריה, פה אחד, ואם אחד מהם מוחה ע"ז ישוב הדבר לד"ת[13].

ט. ועד המושבה כולו הוא אורגן מחובר מחברים הנבחרים לא פחות מאחד עשר במספר.

י. הועד יעבוד כולו את כל העבודות הכלליות של הנהגת המושבה, ונוסף על זה יחלק את העבודה בקרבו לסניפים מיוחדים, לא פחות משלשה: סניף מיוחד למצב הבריאות, וסניף שני לסידור עבודת הפועלים הקרקעיים בשדה ובכרם, וסניף שלישי לכל דברי החקים שבין הממשלה והמושבה.

יא. כל סניף יכיל בקרבו לא פחות משלשה חברים.

יב. שני חברים ישארו, חוץ מחלוקת הסניפים, בתור ראש הועד וסגנו.

יג. כל סניף מיוחד יש לו אבטונומיה שלמה בחוג הבודזט שלו. [עצמאות מלאה בתחום התקציב שלו]

יד. ההסתדרות המיוחדת לעניני הועד ביחש של הסניפים זה לזה, ויחוסם אל ההנהגה הכללית לכל פרטיה, תלויה היא בדעת כללות הועד, שיסדר את הכל באורח כבוד ושלום.

טו. כל ההחלטות של הועד בכלל, ושל הסניפים המיוחדים, יכתבו בספר הפרטי-כל ויקוימו בח"י[14] הנאספים.

טז. בכל תקופה בת שלשת חדשים צריך כל סניף להרצות דין וחשבון, של כל פעולתו במשך התקופה, לפני כללות הועד כולו.

יז. באי כח המושבה, שלשת האחוזים מכל עשיריה, יבחרו ועד ספר האחוזה, שיהיה עומד תחת השגחת ועד המושבה.

יח. מספר-האחוזה תעשה העתקה נאמנה, שתהיה מאושרת ומקויימת ע"י[15] כל הועד, בצירוף ועד ספר האחוזה.

יט. ההעתקה תהיה שמורה בארון-ברזל מיוחד בבנק אנפ"ק[16] ביפו, [בבנק אנגלו-פלשתינה (אפ"ק) ביפו] והמפתח יהיה תחת יד ראש ועד המושבה.

כ. בכל תקופה של שלשת חדשים צריכים כל הדברים המחודשים, שבאו בספר האחוזה במשך התקופה, להיות נעתקים ע"פ ההשגחה האמורה בתוך ספר-ההעתקה השמור.

כא. הועד יוכל לענוש לכל הפוגעים בכבודו וחוטאים נגדו, רק במושב כל חברי הועד הנמצאים במושבה. ודוקא בפניו של הנידון, ואחרי שמיעת דברי הצטדקותו. רק אם ישלח הועד אחריו ויסרב לבא, אז יכול הוא לחייב אותו שלא בפניו, לפי ראות עיניו.

כב. הוצאת דבר עונש אל הפועל תבא רק בהסכמת שני שלישי הועד. ואם לא ימלא מספר המכריעים לשני שלישים, ישוב הדבר לד"ת.

כג. במשך עשרה ימים, אחרי שהודיע הועד את דבר העונש להנענש, באופן רשמי, יכול הנידון לקבול על זה לפני הרב מיפו, אשר ידרש בכתב מהועד להציע לפניו את יסודי טעם העונש. אם ימצא הרב, שאחרי הרצאת הועד צריך הענין עדיין בירור, יקרא לבא לד"ת אחד מחברי הועד, בכח והרשאה מכללות הועד, עם הנידון.

כד. לפני הנסיעה ליפו לד"ת צריך הקובל להשליש [להפקיד בידי צד שלישי] ביד הועד סך עשרים פרנק, ואם יצא חייב בדינו תחול הוצאת המשפט משני הצדדים על הקובל.

כה. המונופולין [הזיכיונות הבלעדיים] יוחלטו דוקא בהסכמת שלשה חברים של הנאספים באי כח המושבה.

כו. עד מאה פרנק רשאי הועד להוציא על דעת עצמו, כנהוג עד כה. יותר מסכום זה, עד אלף פרנק, צריך הוא להכרעת רוב באי כח המושבה. ולהוצאה בת יותר מאלף פרנק, צריך הסכמת שני שלישים של הנאספים באי כח המושבה.

כז. ע"ד[17] הד"ר[18], כאשר זה מכבר רצה הוא לצאת מן המושבה, אלא שאותם אשר בא עמהם בקשר לא הניחוהו לנתק את קישורם, כעת הסכימה דעת באי הקישור לותר להד"ר[19] על קישורו, ועל פי זה שב הדבר לההסכמה הראשונה שהיתה בדעתו מאז.

כח. במושבה צריך להיות רק ד"ר[20] קבוע אחד, שיבוחר ע"פ באי כח המושבה בהכרעה של שני שלישי הנאספים.

כט. שאלת החובש תפתר ג"כ ע"פ הכרעה של שני שלישי הנאספים מבאי הכח, בין כשידונו על עיקר הדבר, אם המושבה צריכה היא לחובש בכלל, בין אם יוכרע שדרוש לקבל חובש כשידונו מי יהיה החובש שיקובל.

ל. החובש מר ס. מתפטר ממשרתו מראש השנה של שנה עת"ר[21] הבעל"ט[22].

לא. לכל שאלה, שתולד בפרטי ההחלטות הללו, יפנו אל הרב מיפו, ואם ימצא שהדבר פשוט ישיב לפי דעתו, שתהיה מכרעת בזה, ואם ימצא שהדבר צריך שיקול דעת יצרף עמו מאתנו הח"מ[23] הנבחרים, אחד מכל צד, וע"פ[24] הכרעת הרוב יקום דבר.

לב. ההוצאות אשר נפלו, במשך זמן הסכסוך הציבורי, על דבר הדרי"ם[25], יחולו על קופת המושבה.

לג. כל אחד מבני המושבה, מכל המפלגות, אחראי הוא בכל עז קודש על שמירת מצב-השלום במושבה.

ואדון השלום, ששמו שלום, ישים שלום על עמו ונחלתו, ונראה מהרה בשמחת גויינו ובישע עמנו ויפרוש עלינו את סוכת שלומו ויבחר לנו את נחלתנו.

בעה"ח[26] יום חמשה עשר לחדש אלול שנת תרס"ט[27].

נאום הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש, בעה"ק[28] יפו והמושבות תובב"א[29]

נאום ארי' ליב בהרא"ד[30] ז"ל[31] נאום זאב גלוסקין ונאום אלימלך פערלמאן ונאום שמואל אסטאשינסקי ונאום זלמן הכהן, רובין ונאום ד"ר ח. חיסין

---

1. בכי"ק - בכתב ידו הקדושה
2. אאמו"ר - אדוני אבי מורי ורבי
3. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
4. ח"מ - החתום מטה; בציון מקור (ח"מ וב"ש): חלקת מחוקק
5. פ"ת - פתח תקוה
6. ע"פ - על פי
7. ג"כ - גם כן
8. יהי' - יהיה
9. כ"א - כי אם
10. בסהא"ח - בספר האחוזה
11. אפי' - אפילו
12. ע"ז - על זה
13. לד"ת - לדברי תורה
14. בח"י - בחתימת ידי (ידם)
15. ע"י - על ידי
16. אנפ"ק - אנגלו-פלשתינה קומפני (בנק אפ"ק)
17. ע"ד - על דבר
18. הד"ר - הדוקטור
19. להד"ר - להדוקטור
20. ד"ר - דוקטור

21. עת"ר - השנה תר"ע (1909/1910) - כתובה בצירוף אותיות של מספר השנה
22. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
23. הח"מ - החתום מטה
24. וע"פ - ועל פי
25. הדרי"ם - הדוקטורים
26. בעה"ח - באתי על החתום
27. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
28. בעה"ק - בעיר הקודש
29. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
30. בהרר"ד - בהרב רבי א... ד... - שם אדם
31. ז"ל - זכרונו לברכה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שפג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ז אלול תרע"א **נמען:** ד"ר חיים חיסין (ועד "חובבי ציון")

בגלל שינוי בנסיבות, הרב קוק מסיר את העיקול שהטיל ש' ג' על כספי הוועד (ועד חובבי ציון באודסה). אבל הרב קוק תמה שוועד שמוקדש לענייני ישראל מסרב לדון בדין תורה, ומודד את ענייני הארץ ב'אמת המידה הגלותית'.

עיקרי הדברים

- הסרת עיקול.
- סירוב לדון בדין תורה - ביקורת.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], י"ז אלול תרע"א[2],

אדון נעלה מר ד"ר[3] ח. חיסין, [חיים חיסין, ממייסדי תל אביב ונציג "ועד אודסה" של חובבי ציון ביפו] שלו'[4].

מכתבו הנכבד ע"ד[5] העיקול של מר ש. ג. הגיעני. והנה לפי השינויים שבאו במצבו של המעקל הנ"ל[6], איני מוצא כעת צורך להמשיך את העיקול, עד הזמן היותר מוכשר לזה. חושב אני, שמכתבי זה עצמו די הוא כדי להסיר כעת את העיקול, מכסף הועד.

אמנם בעיקר הענין לא אכחד מאדוני את תמהון לבבי בזה, עד היכן יגיעו הדברים, לבטל כ"כ[7] את כח עצמנו, אם ועד מוקדש לעניני ישראל היותר חביבים, לא ירצה להשיב על תביעה בדיני ישראל. את נטיית רוחו של כבודו לכח המשפטי העצמי שלנו ידעתי, שהוא לטובה, אבל הלב דואב, שהועד היושב בחו"ל[8], ["ועד אודסה" של חובבי ציון] מודד הוא את ענינינו הפנימיים ע"פ[9] אמת-המדה הגלותית.

בכל אופן אקוה, שכל מה שיוכל כבודו להכריע בזה את הקשבת הועד שישימו לב למשפט ישראל, ביחוד בעניני ארץ ישראל, יעשה ותחשב לו לצדקה.

בכבוד וברכת השנים,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
3. ד"ר - דוקטור
4. שלו' - שלום
5. ע"ד - על דבר
6. הנ"ל - הנזכר לעיל
7. כ"כ - כל כך
8. בחו"ל - בחוץ לארץ
9. ע"פ - על פי